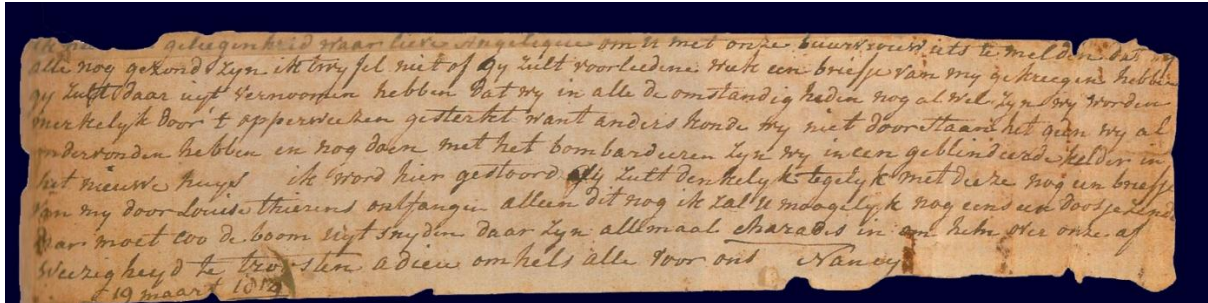

Het Beleg van Naarden

Marc Geerdink-Schaftenaar

Een briefje dat met duivenpost vanuit de vesting werd verstuurd, gedateerd 19 maart 1814.

Op 17 november 1813 werd in Amsterdam een Nederlands bestuur ingesteld. Hiermee werd feitelijk de omwenteling in gang gezet. Diezelfde dag werd begonnen met de insluiting van de vesting Naarden. De commandant van het Franse garnizoen aldaar, generaal Jacques baron Quetard de la Porte¹, verklaarde daarop de vesting in staat van beleg. Op die dinsdagmorgen werd aan de inwoners om 11 uur de volgende verklaring voorgelezen en aangeplakt door de vesting:

“Naarden 17 November 1813

De Generaal baron Quetard de la Porte, één der Commandanten van het Legioen van eer, vestingcommandant der Stad Naarden en des zelfs arrondisseminten besluit het gene volgt.

Art. 1

De Stad Naarden wordt in Staat van Beleg verklaard.

Art. 2

Alle verstandhouding met den vijand, en met de opstandelingen is verboden, onder bedreiging der straffen bij het Fransch Militair Wetboek bepaald. De beschuldigten zullen voor eene militaire vierschaar terecht staan.

Art. 3

Alle beledigingen, uitdagingen of dadelijkheden van een burger tegen een militair, zullen volgens dezelfde wetten geoordeeld worden, door de genoemde vierschaar.

Art. 4

Eveneens alle beledigingen, uitdagingen of dadelijkheden van een militair tegen een burger. (zullen gelijkelyk worden gestraft).

Art. 5

De burgerlyke magten zullen in hunne functiën blijven geëerbiedigd. Een ieder die hun behoortlyk aanzien en respect zal weigeren, zal voor Mij gebragt worden om door Mij naar bevind van zaken gehandeld worden.

Art. 6

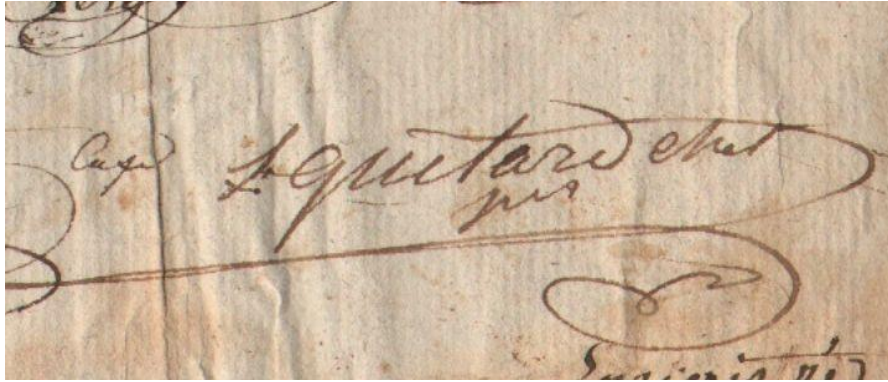
De desertie van eene misdaad zijnde, vooral in Staat van Beleg zoo zal ieder militair die zich hier aan schuldig maakt gevonnisd worden, naar alle gestrengheid der wetten. - Ieder burger die dezelve zal begunstigen zal eveneens gestraft worden. - Ieder opperhoofd van een complot van desertie, zal met de dood gestraft worden. - Ieder deserteur die zijn wapenen met zich draagt of die zijner kameraden zal met de dood gestraft worden.

Art. 7

Het tegenwoordig besluit zal afgekondigd en aangeplakt worden in de Stad aan de dagorder van het garnizoen worden geplaatst, en drie achtereenvolgende dagen aan iedere compagnie worden voorgelezen.

De Generaal Vestingcommandant
(getekend) de Baron Quetard de la Porte”

¹ Jacques baron Quetard de la Porte (geboren 5 december 1746 te Orléans, overleden 1822) begon zijn loopbaan vermoedelyk als tamboer in het Franse leger van 1768 tot 1771. In 1791 werd hij benoemd tot luitenant-kolonel van het 1e bataljon vrijwilligers van Loiret; in 1794 werd hij Chef de Brigade van de 36ème (later 84ème) Demi-Brigade de Bataille. Hij werd Général de Brigade op 23 juni 1799. Hij nam deel aan de veldtochten in de zuidelyke Nederlanden (1792), langs de Rijn (1794, onder Moreau) en in Italië (1799, onder Massena). Op 14 juni 1804 werd hij Commandeur in het Legion d’Honneur. Op 14 juni 1810 kreeg hij de titel van baron. Mogelyk vanwege ouderdom werd hij in 1809 benoemd tot territoriaal commandant van het departement van Taro (Italië). Op 9 december 1811 werd hij vestingcommandant (*Commandant des Armes*) van Naarden.

Handtekening van generaal baron Quetard de la Porte op een document d.d. 28 juli 1798.

Het garnizoen van Naarden waar generaal Quetard over beschikte was ongeveer 2.300 man sterk, samengesteld uit verschillende eenheden en grotendeels bestaand uit Nederlandse soldaten². Ook was het 4e Bataljon, 4ème Régiment Étrangers onder kolonel Falba³ in de vesting; dit bataljon bestond geheel uit Pruisische soldaten. Deze troepen waren, in tegenstelling tot hun commandant, niet enthousiast om de vesting voor Frankrijk te behouden.

Vrijwel meteen nadat Naarden in staat van beleg was verklaard nam generaal Quetard de nodige maatregelen, want de voorraden waren beperkt, en men verwachtte wel een lange tijd te worden belegerd. Allereerst moesten ongewenste figuren uit de vesting worden verwijderd. Alle vreemdelingen moesten meteen vertrekken, met medeneming van hun bezittingen, -behalve matrassen, beddengoed en kookgerei. Alle vrouwen en kinderen van de militairen werden naar Utrecht gestuurd. Daarna werd bepaald dat eenieder die niet voor zes maanden voorraden in huis had, niet langer in de vesting kon blijven. Iedereen die de stad verliet, zou ook niet meer mogen terugkeren.

Op 1 december werd het bevel gegeven aan de schildwachten om op alle burgers te schieten die zich op de wallen vertoonden. Er werd tevens een avondklok ingesteld: iedereen moest voor 19:00 uur binnen zijn. Café's en herbergen werden met de taptoe ontruimd en gesloten. Op 2 december werd eenieder die wenste te vertrekken gevraagd om zich te melden; binnen drie dagen moest men de vesting verlaten. Op 4 december werd ook bepaald dat er geen post meer mocht worden verstuurd vanuit de vesting, vanwege een aantal brieven die bij één van de poorten waren gevonden.

De belegering begint

Zijn tegenstander werd generaal Cornelis baron Kraijenhoff. Hij was op 24 november aangesteld tot gouverneur van Amsterdam en als zodanig was hij belast met de verdediging van dit gebied. Bij zijn benoeming had hij enkel de beschikking over vier bataljons Nationale Garde van elk vier compagnieën, samen 2.100 man. Een vijfde bataljon werd geheel uit vrijwilligers samengesteld. Daarnaast beschikte hij over een detachement burger-artillerie onder bevel van luitenant-kolonel A. Schippers, groot 4 officieren en 50 onderofficieren en manschappen. Verder werden hem door Schout-bij-nacht Verdooren enkele stukken scheepsgeschut, 600 geweren en 150 sabels ter beschikking gesteld.

² Zie Bijlage I, pagina 18.

³ Kolonel Falba was berucht vanwege zijn harde ingrijpen in de stad Woerden: nadat Nederlandse troepen de Fransen hadden verjaagd, kwamen deze met versterkingen terug. De Franse overmacht van 1.600 man heeft hierbij van 24-28 november 1813 de stad geplunderd. 26 inwoners kwamen om, 45 anderen raakten gewond.

Uit de beperkte eenheden die hij tot zijn beschikking had stelde generaal Kraijenhoff een observatiekorps samen van ong. 420 man⁴ dat samen met de Nationale Garde en de aanwezige kozakken de het gebied rond de vesting zou zuiveren van Franse troepen en de vesting zou insluiten. Het observatiekorps onder kolonel Van den Bosch begon haar offensief op 11 december. Muiden en Weesp werden gezuiverd van Franse troepen; de belegering van Naarden kon nu beginnen. Na verkenning van het gebied bepaalde kolonel Van den Bosch dat de volgende punten bezet zouden worden: Bussum, met 120 man infanterie en 100 Kozakken; Buitenplaats Craaylo, met 100 man infanterie en 100 Kozakken; en Oud-Naarden, met 80 man infanterie en de Pruisische Uhlanen, die te Huizen gelegerd waren.

Het observatiekorps groeit

Tussen de vesting Naarden en 's-Graveland lag aan de Karnemelksloot een retranchement dat nog door de Fransen bezet was. Om Naarden verder in te sluiten en om de hoofdmacht bij 's-Graveland te beveiligen was het belangrijk dit punt te veroveren. Kolonel Van den Bosch vertrok op 14 december om 6 uur 's ochtends aan het hoofd van 180 man om het retranchement in te nemen. Van den Bosch trof het retranchement verlaten aan, de Fransen waren inmiddels al vertrokken. Maar omdat hij zelf niet over voldoende manschappen beschikte om het retranchement voldoende te bemannen, moest hij het noodgedwongen weer opgeven en keerde hij diezelfde avond weer terug.

P.G. van Os, "Kozakken op een landweg bij Bergen in Noord-Holland, 1813", vermoedelijk 1813-1815.

⁴ Zie Bijlage II, pagina 19.

Rechts: generaal Cornelis Rudolphus Theodorus baron Kraijenhoff (geboren 2 juni 1758 te Nijmegen, overleden 24 november 1840). Schilderij van Charles Howard Hodges.

Om het kleine observatiekorps te versterken stuurde generaal Kraijenhoff daarom op 17 december een versterking van 250 man van het 2^e en 3^e bataljon van het regiment van Grunebosch. Op 22 december meldde hij dat het Korps Vrijwillige Scherpschutters onder leiding van kapitein Rooseboom en de luitenants Lidermooy, Booz en Nagel en groot 150 man, in de buurt van de vesting was aangekomen. Twee dagen later kwam uit 's-Gravenhage een veldeskader van 105 man van het regiment Dragonders onder bevel van majoor D.S. Bisdorff aan om de kozakken te vervangen.

G.G. Haanen, portret van Arent Rooseboom, 1820.

Pieter Gerardus van Os, "Het doorrijzen van de Karnemelksloot bij Naarden, januari 1814", gedateerd 1814.

Daarnaast was begonnen met het organiseren van een Korps Landstorm, opgericht uit de bewoners van de omgeving van Naarden. Dit korps groeide die maand uit tot 1.200 man, en hoewel ze over het algemeen slecht bewapend waren met jachtbuksen, pieken en sabels, was het een waardevolle aanvulling op het observatiekorps. Eind december werd ook het artilleriepark uitgebreid met zeven kanonnen en twee houwitsers. Hieraan werden op 15 januari 1814 nog vier kanonnen à 6 pond toegevoegd, onder bevel van kapitein Straube. Deze stukken werden te 's Graveland in reserve gehouden.

Al met al bestond het observatiekorps begin 1814 uit ongeveer 1.000 man infanterie, 200 man cavalerie en 100 man artillerie⁵; zij beschikte over vier kanonnen van 6 pond, twee kanonnen van 3 pond, drie ijzeren stukken geschut van 2 pond en twee houwitsers van 7 ½ duim. Dit korps werd aangevuld met de bataljons van de Nationale Garde⁶ en de Landstorm. Het bleek al snel dat de gebrekkige troepen die Generaal Kraijenhof tot zijn beschikking had niet in staat waren om een aanval op de vesting uit te voeren. Zo hadden de manschappen bijvoorbeeld een tekort aan overjassen, zodat de soldaten de strenge winter moesten trotseren in hun rokken. Ook was er eind december aan verschillende eenheden geen soldij meer uitbetaald. Daarom had de belegering van de Nederlandse troepen een meer verdedigend karakter. Omdat het jaargetijde het niet mogelijk maakte de eenheden rond

5 Zie Bijlage III, pagina 21.

6 Hoewel de Nationale Garde officieel op 26 december 1813 werd ontbonden, bleven de Amsterdamse bataljons gemobiliseerd met het oog op de belegering van Naarden. In totaal hebben 901 manschappen dienst gedaan voor Naarden. De bataljons werden in het begin om de veertien dagen afgelost, later had die aflossing niet meer plaats.

Naarden te laten bivakkeren, werden deze bij de burgerij in de omgeving ingekwartierd, wat echter niet zonder problemen verliep: in Bussum moesten bijvoorbeeld 350 man worden ingekwartierd, terwijl het dorp destijds 50 huizen telde. Niettemin was de stemming onder de belegeraars goed.

Omdat de troepen rond 's-Graveland te ver verspreid lagen werden op 21 december twee barakken gebouwd van riet; elke barak kon 300 man huisvesten. Intussen waren de genietroepen, onder leiding van de kapitein-ingenieur Van der Wijck en de luitenants Baud, Backer Seest en Vaillant, met hun werkzaamheden begonnen. Vanaf 21 december 1813 tot 10 januari 1814 werd er regelmatig gewerkt aan diverse versterkingen door ploegen arbeiders van 30 tot wel 150 man. Na 10 januari moesten de werkzaamheden worden gestaakt omdat de grond te hard was bevroren. De Karnemelksloot werd regelmatig uitgeijdsd en door middel van een trekschuit open gehouden.

Jan Hoynek van Papendrecht, "Wisseling van de wacht voor Naarden, 1813-1814".

Op 20 en 21 januari viel er een enorm pak sneeuw. Zo dik was de laag sneeuw dat een dragonder met zijn paard bijna geheel in de sneeuw verdween. De genie had handen vol werk om het terrein begaanbaar te houden. Uiteindelijk konden in maart batterijen voor zwaar geschut worden opgeworpen in de verbouwde redoute aan de oostzijde van de Karnemelksloot; op 13 maart waren de batterijen voor Bussum en achter Berghuis gereed.

De Franse verdediging

De Fransen daarentegen deden tussen 8 december 1813 en 15 maart 1814 maar liefst 26 uitbraakpogingen. Deze uitvallen waren met name bedoeld om zoveel mogelijk proviand te veroveren en in de vesting te brengen. Ook diende het om de compagnie pontonniers de gelegenheid te geven het voorterrein te ontruimen, wat door de belegeraars ernstig bemoeilijkt werd. Vanaf 10 januari werden alle mannen van 18-60 jaar ter beschikking gesteld van de kolonel der genie Daulle, de ondercommandant van de vesting, om mee te werken aan het uitijzen der grachten.

De zwaarste verliezen die de Fransen leden werden veroorzaakt door desertie: de merendeels Nederlandse soldaten en Pruisen van het 4e Bataljon, 4ème Regiment Étrangers, grepen elke mogelijkheid aan om te deserteren. Hierbij werden ze door de bevolking vaak geholpen. Tegen deserteurs werd hard opgetreden: twee man werden gepakt en gefusilleerd. Op 20 januari werd bepaald dat alle ladders moesten worden ingeleverd, omdat ze door de soldaten werden gebruikt om langs de wallen naar beneden te klimmen. Ook werd de volgende proclamatie bekend gemaakt:

“De maire der stad Naarden, expresselijk door den heer generaal aangemaant, waarschuwt een iegelijk zeer ernstig zich van alle gesprekken te onthouden, die in het minst of eenigerwijze aanleiding zoude kunnen geven om de desertie te begunstigen of aan te moedigen, zullende diegeen die zich 't zij met daaden of met gesprekken aan deze misdaad mogten schuldig maken, voor een militaire regtbank worden gebragt en volgens de code penal militair worden gestraft; de wet hieromtrent luid als volgt:

Art. 1.

Alle wervers of ronselaars, voor de vijand, vreemdelingen of opstandelingen zullen met den dood worden gestraft, zijn goederen zullen zijn geconfisqueerd.

Art. 2.

Hij zal beschouwd worden als ronselaar of werver die door geld, sterken drank of eenig ander middel zoeken zal militairen van hun corps te doen verwijderen, om over te gaan naar den vijand, vreemdeling of opstandeling.

De heer generaal-commandant dezer vesting, gelast hebbende dit zoude worden gepubliceerd, zo geschied dit bij deze, opdat niemand eenige ignorantie pretendeere. Aldus gedaan te Naarden den 20^e Januari 1814.

*De maire voornoemd,
(was get.) W. POELE.”*

Het aantal deserteurs tijdens de belegering zou ongeveer 300 bedragen.

Doordat de Nederlandse troepen steeds beter georganiseerd werden, werd het voor de Fransen steeds lastiger om te fourageren buiten de vesting. Er begon langzaam maar zeker een gebrek te ontstaan aan levensmiddelen. In januari had het garnizoen en de bevolking in Naarden een tekort aan koffie, thee, zeep, olie, kaarsen, gort, erwten, bonen,

tabak, jenever, schoeisel en linnen. Vanaf 1 februari werd er strikt gerantsoeneerd, wat onder de soldaten tot een levendige woekerhandel in jenever leidde. Om te voorkomen dat de honger hem zou dwingen de vesting over te geven besloot generaal Quetard om de manschappen van de Nationale Garde en van de eenheid van Texel op 3 maart de vesting uit te zetten. Na een inspectie vertrokken 250 man met achterlating van hun rokken en sjako's, de volgende dag vertrokken nog eens 120 man die eerst nog wachtdienst hadden. Maar diezelfde dag raakte de voorraad brandstoffen uitgeput, zodat bij de burgers voor veel geld turf en brandhout gekocht moest worden. De stemming werd er onder de manschappen niet beter op, en er dreigde zelfs eind april een mouterij onder de Étrangers die maar met moeite en na dreiging met geweld kon worden voorkomen.

De druk op de vesting neemt toe

Om de belegering kracht bij te zetten werd Naarden vanaf 19 januari 1814 gebombardeerd, eerst nog onregelmatig, maar vanaf 14 februari dagelijks van 's avonds 10 uur tot 's nachts 4 uur. De bombardementen eisten niet veel slachtoffers, maar richtten zeer veel schade aan. De burgemeester verzocht generaal Quetard om één of meer doorgangen onder de wallen beschikbaar te stellen waar de bevolking kon schuilen tijdens de bombardementen. Hoewel deze onderkomens zeer oncomfortabel waren, maakten veel inwoners van Naarden hier gebruik van.

Ook werden op 24e februari in de vesting zes granaten de stad in geworpen, met daarop in witte letters op een zwarte ondergrond de tekst *"De geallieerden bij Parijs", "de hertog van Angouleme, koning van Frankrijk", "morgen een parlementair"*, de ene helft in het Nederlands, de andere in het Frans. De buizen van de granaten waren opgevuld met kranten. Vijf van deze granaten bereikten de stad, waarna generaal Quetard al spoedig op de hoogte werd gesteld van deze manier van berichtgeving door de belegeraars.

Het artilleriepark waarover generaal Kraijenhof kon beschikken groeide echter gestaag naarmate er meer geschut aangevoerd werd. Zo werd er scheepsartillerie voor Naarden gebracht, evenals een bataljon van 300 mariniers en matrozen. Bij benadering beschikte generaal Kraijenhoff inmiddels over ongeveer 3.700 man infanterie, 300 man artillerie en 300 man cavalerie. Voordat hij zijn hoofdkwartier in Weesp had betrokken had generaal Kraijenhoff op 4 maart de opstelling van het observatiekorps gereorganiseerd; het heette vanaf die dag 'Belegeringskorps' en werd verspreid over het terrein om Naarden, dat in drie sectoren werd verdeeld:

- 1^e sector (rechtervleugel): het gebied vanaf de Zuiderzee tot aan de Karnemelksloot; hoofdkwartier te 's-Graveland.
- 2^e sector (centrum): het gebied vanaf de Karnemelksloot tot het Muider Zandpad, naast de trekvaart van Naarden op Muiden; hoofdkwartier te Weesp.
- 3^e sector (linkervleugel): het gebied vanaf het Muider Zandpad tot aan de Zuiderzee; hoofdkwartier te Muiden.

Op 10 april vertrok het korps matrozen en mariniers dat in de 1^e sector dienst had gedaan⁷. Op 18 april werden drie compagnieën van het 2^e Bataljon Infanterie van Linie onder leiding van majoor Rost van Tonningen naar Naarden gestuurd, samen met het 4^e Bataljon Infanterie onder luitenant-kolonel Poolman, om zich bij het Belegeringskorps te voegen.

⁷ De manschappen zouden weer in dienst van de marine treden; de Soevereine Vorst wilde een eskader uitrusten om de Geallieerden te helpen bij de belegering van Hamburg.

Pagina 11: twee schilderijen van P.G. van Os;

Boven: "Nationale Garde van Amsterdam op de Lunet voor Naarden, ochtend VII April MDCCCXIV", vermoedelijk 1814-1815.

Onder: "Het beschieten van Naarden, april 1814", vermoedelijk 1814-1815. Getoond wordt de schans bij Kommerrust, vanwaar Naarden wordt gebombardeerd.

Pagina's 12 en 13: prenten van P.G. van Os;

linksboven: bivak der kozakken, 9 december 1813.

Linksonder: boeren bevestigen een weg bij de Karnemelksloot, 11 januari 1814.

Rechtsboven: kampement van de Landstorm buiten Naarden, 19 januari 1814.

Rechtsonder: Een rondgaande patrouille, 1813-1814.

Het ingenieurskorps ging in elke sector aan de slag: in de 1^e sector (de rechtervleugel) werden door de luitenant-ingenieurs Baud en Backer-Seest een aantal batterijen opgeworpen te Berghuis, Kommerrust en voor Bussum. In de 3^e sector (de linkervleugel) werden stellingen voor mortieren opgeworpen op- en naast de zeedijk tussen Muiderberg en Naarden, onder leiding van luitenant-ingenieur Van Asperen. De batterij bij Berghuis was op 26 maart gereed, de bijbehorende loopgraven twee dagen later. De batterij en loopgraven bij Kommerrust waren op 29 maart gereed. Op 1 april kon de artillerie dan ook in stelling worden gebracht en drie dagen later zou het bombardement van Naarden beginnen.

De werken lagen binnen het bereik van het geschut in Naarden, en zoals te begrijpen deden de verdedigers er alles aan om de bouw te verhinderen. Met name de werken bij de Karnemelksloot waren een doelwit voor de verdedigers, die de werklieden regelmatig onder vuur namen en uitvallen deden, waarbij ze materialen onbruikbaar maakten en woningen in brand staken. Op 24 maart deden ze een uitval vanuit de Amsterdamsche poort richting een verdedigingswerk; deze uitval kostte de aanvallers slechts één gewonde, maar tien man maakten van de gelegenheid gebruik om te deserteren. Op 27 maart vielen de Fransen de batterij bij de Zeedijk tussen Muiderberg en Naarden aan; ze wisten de batterij te veroveren en gedeeltelijk te vernielen, maar verder oprukken richting Muiden en Muiderberg was niet mogelijk. Op 28 maart werd een poging gedaan Bussum te heroveren, maar de aanvallers moesten wijken voor het hevige vuur vanuit de stad. En begin april, juist op de dag dat de Prins van Oranje het Belegeringskorps kwam inspecteren, werd nog een uitval gedaan, waarbij de batterij bij Berghuis kort werd bezet.

De grootste aanval werd op 11 april uitgevoerd. Die dag was het 2e Paasdag, en generaal Kraijenhoff had ter gelegenheid van de feestdag vrienden en bekenden uitgenodigd om de stellingen bij Muiderberg te bezoeken. Juist toen op verzoek van één van de aanwezige dames een kanon werd afgevuurd, zag men twee colonnes Franse troepen met twee stukken geschut optrekken. Halsoverkop vluchtte het gezelschap naar Muiden. De stelling kon met weinig moeite overrompeld worden omdat veel schutters van de bezetting van Muiderberg stiekem met verlof waren gegaan om thuis 2^e Paasdag⁸ te vieren. Wellicht was dit bij de Fransen bekend; in ieder geval werd Muiderberg vervolgens geplunderd. Op 13 april was Bussum nog het doelwit, en op 17 april werd er nog hard gevochten rond Valkeveen. Een aanval die op 27 april zou plaatsvinden werd afgeblazen, omdat door het deserteren van enkele soldaten het verrassingselement verloren was. Na die datum werden geen uitvallen meer ondernomen.

⁸ Verantwoordelijk hiervoor was de commandant, majoor Kamps: hij had verlofpassen uitgedeeld tegen betaling van drie stuivers per verlofpas. Kamps zelf moest achterblijven omdat er geen plaats meer was in de koetsen van het gezelschap van generaal Kraijenhoff. De luitenant Coehoorn heeft zich met de weinige manschappen die hem restten heldhaftig verweerd, maar hij werd zwaargewond gevangen genomen. Zijn collega, 1^e luitenant Van der Hummel, had zich echter verstoep nog voor het gevecht uitbrak. Pas later die avond kwam hij weer tevoorschijn uit het kreupelhout met een ongeloofwaardig verhaal over zijn aandeel in de strijd. Luitenant Coehoorn zou voor zijn aandeel in het gevecht de Militaire Willemsorde 4^e klasse ontvangen.

Overgave van de vesting

Verschillende keren werden onderhandelingspogingen ondernomen: de eerste keer, op 6 december, werden de gezanten simpelweg afgewezen. Op 17 januari vertoonde zich een afvaardiging bij de Amsterdamsche Poort, die echter door enkele douanen onder vuur werd genomen. 2 dagen later probeerde men het nog eens, maar een uur na hun vertrek begonnen de Fransen met een beschieting vanuit de vesting. Op 10 en 26 februari werden de onderhandelaars al onder vuur genomen voordat ze de vesting goed en wel genaderd waren. Maar op 5 april, na een verschrikkelijk bombardement, liet generaal Quetard de gezanten toe. De eerste besprekingen leidden niet tot een overeenstemming, evenals de onderhandelingen de volgende dag. Op 8 april verscheen met de Nederlandse gezanten een Frans officier, generaal Rostollant, die de boodschap bracht dat over 14 dagen er een algehele vrede zou zijn. Generaal Quetard gaf echter nog steeds niet toe. Pogingen op 15 en 16 april en 2 en 4 mei bleven zonder resultaat. Op 5 mei echter verscheen een nieuwe parlementair, een Frans hoofdofficier der Artillerie genaamd Lude. Namens de nieuwe Franse regering bracht hij de order om de vesting te ontruimen. De Raad van Defensie werd ogenblikkelijk bijeengeroepen om de overhandigde stukken te onderzoeken. Op 7 mei werd bevestigd dat Admiraal Ver Huel de stelling Den Helder had ontruimd en zijn troepen op doortocht waren door Haarlem. De Raad van Defensie te Naarden erkende Lodewijk XVIII als Koning van Frankrijk en besloot tot capitulatie van de vesting. De Franse driekleur werd gestreken en vervangen door een witte vlag, begeleid door 21 saluutschoten.

Op 8 mei om 10:30 uur arriveerden de door generaal Kraijenhoff benoemde commissarissen, de Commissaris van Oorlog Ten Bosch, kapitein-ingenieur Valter en majoor der artillerie Michael, in Naarden om een inventarisatie te maken van de aanwezige voorraden aldaar. Kapitein Kraaij liet de aanwezige twee compagnieën kustkanonnières hun rood-wit-blauwe kokardes vervangen door oranje exemplaren. De inwoners van Naarden droegen ook oranje versieringen op hun kleding; een poging werd gedaan om de Nederlandse vlag te hijsen op de kerktoren, maar dat werd door kolonel Daulle tegengehouden. Het bevel werd gegeven om de Nederlandse vlag niet uit te steken voordat de Nederlandse troepen Naarden waren binnengekomen. De kustkanonnières brachten hun geschut op 10 mei naar het terreplein⁹; in de avond van 11 mei kwamen 29 wagens de vesting binnen om de bagage van de Franse troepen mee te nemen. Veel inwoners probeerden alsnog de vesting te ontvluchten nu er niet meer gebombardeerd werd, maar op last van generaal Kraijenhoff werden deze tegengehouden, omdat met de burgers ook veel douanes bleken te willen deserteren. De zieken, veteranen, vrouwen en kinderen die bij het garnizoen hoorden, samen 182 personen, werden met vijf schepen naar Antwerpen gebracht.

Op 12 mei trokken de overgebleven Fransen om 7 uur 's ochtends dan eindelijk de vesting uit. De vestingcommandant van Muiden, majoor Kamps, werd opgedragen om die ochtend met een officier en 30 manschappen de wachtposten van de Fransen over te nemen. Het Franse garnizoen bestond nog uit 60 officieren en 940 onderofficieren en soldaten, en nam twee houwitser en een kanon van 12 pond en 20 paarden met zich mee. Het garnizoen defileerde voor de Nederlandse troepen die op de Bussumse Heide waren opgesteld. Onder geleide van majoor Appel, kapitein Crans en de luitenants Van Beulingen en Swinners trok het vervolgens over Amersfoort, Kuilenberg, Heusden, Tilburg, Hoogstraten en Antwerpen naar Lille.

Om 9 uur trokken de Nederlandse troepen onder leiding van kolonel Van den Bosch de vesting binnen¹⁰. De troepen werden met veel gejuich binnengehaald. Ze stelden zich aan

⁹ Een terreplein (van het Italiaans: *terra piana*: "vlakke grond") is het vlakke terrein binnen een bastion, fort of vesting, waarop soms ook geschut stond opgesteld.

¹⁰ De troepen trokken in de volgende volgorde Naarden binnen: aan het hoofd kolonel Van den Bosch en een detachement cavalerie, gevolgd door het Korps Scherpschutters van Rooseboom, het 2^e en 3^e Bataljon Infanterie van Linie, het 1^e en 2^e Bataljon Nationale Garde van Amsterdam, het 4^e Bataljon Infanterie van Linie, het 3^e en 4^e

weerszijden van de straat op, waarna om 10 uur generaal Kraijenhoff zijn intocht deed, gesalueerd met vijf saluutschoten. Uiteindelijk werd op het stadhuis, onder het gedonder van 21 saluutschoten, de Nederlandse vlag gehesen. Met dezelfde eerbewijzen werd om 2 uur die middag de gouverneur van Noord-Holland, de heer Van Tets van Goudriaan, in Naarden ontvangen om de stad in naam van de Soeverein Vorst in bezit te nemen. Hierover werd de volgende proclamatie aan de burgerij voorgelezen:

“Landgenooten,

Alles veranderd, als in een oogenblik voor Ulieden van gedaante; de overweldiger der wereld is niet meer; of liever overleeft zijne schande en word het tegenbeeld der edelmoedige vorsten, die hem bestreeden, en aan Europa den vrede hebben teruggegeven, uwe gevaren, uw lijden, uwe angsten zijn geweeken, uwe verlossing is daar, gij deelt van dezen stond of in de zegeningen van het bestuur van Willem van Oranje, aan wien geheel de natie het soeverein gezag opgedragen en even daardoor haar geluk en onafhankelijkheid bevestigd heeft. In zijnen naam neem ik heden plegtig bezit van uwe stad, verbreek ik uwe vorige kluisters en verklaar ik Uedl. tot bewoners van het vrije en onafhankelijke Nederland. Het is geenzints het gezag der overheersching, geenzints de luijster van eenen vreemden dwingeland, welke ik onder U lieden ten Loon spreide. Ik heb de eer de vertegenwoordiger te zijn van een Prins, die in uw midden geboren en opgevoed, door rampen alleen verwijderd, door het nationaal gevoel dier zelfde rampen met meer algemeene toejuiching teruggeroepen, uwe vrijheid en volksbestaan hersteld heeft, uwe zeden, uwen welvaart, uwe eigendommen en bezittingen, de vrugten uwer nijverheid, uwe kinderen, uwen godsdienst met an woord, alle die voorrechten van maatschappelijk geluk waarborgt welke deugdzame ingezetenen onder een wijze en door een goede grondwet verzekerde regeering smaaken kunnen. Vereenigt u dan bewoners van Naarden met alle uwe landgenooten ; dankt den almachtigen voor uwe redding en voor de zegeningen die hij ulieden, te midden uwer ellende, heeft voorbereid ; en laat de vreugdekreet - lieve Willem den Eersten, soeverein vorst van " Nederland," het teken zijn, dat gij allen zonder onderscheid met alle braven des lands hulde en trouw zweert aan uw vorst en vaderland.

Gedaan te Naarden den 12en Mey 1814.

(get.) VAN TETS VAN GOUDRIAAN.”

De belegering had zoals gezegd meer een verdedigend karakter. De Nederlandse troepen waren niet in staat een aanval op de vesting zelf te doen, maar het feit dat Nederlandse troepen zelf de vesting hebben kunnen belegeren was veel belangrijker. Het nieuwe bewind toonde de Geallieerden dat de Nederlanders zichzelf wilden en konden helpen bevrijden.

Bataljon Nationale Garde van Amsterdam, het 13^e Bataljon Infanterie, het 5^e Bataljon Nationale Garde van Amsterdam, een eenheid artillerie en een detachement cavalerie.

Bijlagen:

I	Samenstelling van het garnizoen van Naarden	pag. 19
II	Samenstelling van het Observatiekorps, d.d. 11 december 1813	pag. 20
III	Samenstelling van het Belegeringskorps, d.d. 4 maart 1814	pag. 21
IV	De schilder P.G. van Os	pag. 22

Pagina 17:

Herdenkingspenningen van het beleg van Naarden;

Boven: herdenkingspenning, gedragen aan een lint in gekleurde banen rood-zwart-wit-zwart-rood. In 1816 werden aan de deelnemers van het beleg van Naarden herdenkingspenningen uitgereikt. In totaal zijn 901 penningen uitgereikt, 788 aan leden van de Nationale Garde van Amsterdam, 13 aan leden van de Nationale Garde van Weesp, 25 aan leden van de Amsterdamsche Burger-Artillerie (Korps van Schippers) en 75 aan het Korps Scherpschutters (Korps van Rooseboom). De penningen werden gemaakt bij de Metaalgieterij van De Heus en Zoon. (Collectie Legermuseum)

Midden en onder: herdenkingspenningen met de namen van de ontvangers erin gegraveerd.

Bijlage I: Samenstelling van het garnizoen van Naarden

Staf

Commandant: generaal commandant-des-armes J. baron Quetard de la Porte

Ondercommandant: kolonel van de genie Daulle

Aide de camp van kolonel Daulle: kapitein der genie Lobry

6 Gendarmes

Infanterie

4e Bataljon, 4ème Régiment Étrangers (15 officieren, 300 man), kolonel Falba

Een bataljon Garde Soldée (400 man), kolonel Phaffenrath

Een bataljon Nationale Garde (400 man), kolonel Henry

Een korps Douanes (400 man), luitenant-kolonel Grandedier

Een korps Douanes (81 officieren en 300 man), luitenant-kolonel Devilier

1e en 3e Compagnie Veteranen (2 officieren en 135 man), luitenant-kolonel Blanchet

Artillerie en Genie

Commandant der artillerie: Kolonel Fromond

16e Compagnie, 6ème Régiment d'Artillerie (2 officieren en 80 man) onder kapitein Bardinot

Twee compagnieën Kustkanonnières (waaronder de 136e Compagnie) onder kapitein Kraaij

4e Compagnie Pontonniers (1 officier en 50 man)

Bijlage II: Samenstelling van het Observatiekorps, d.d. 11 december 1813

Staf

Commandant: kolonel J. van den Bosch

Aide-de-camp: kapitein F. Beckman

Genie: kapitein-ingenieur F. J. Th. van der Wijck

Chirurgijn-majoor: de heer Beneker, met 4 sous-aides chirurgijns

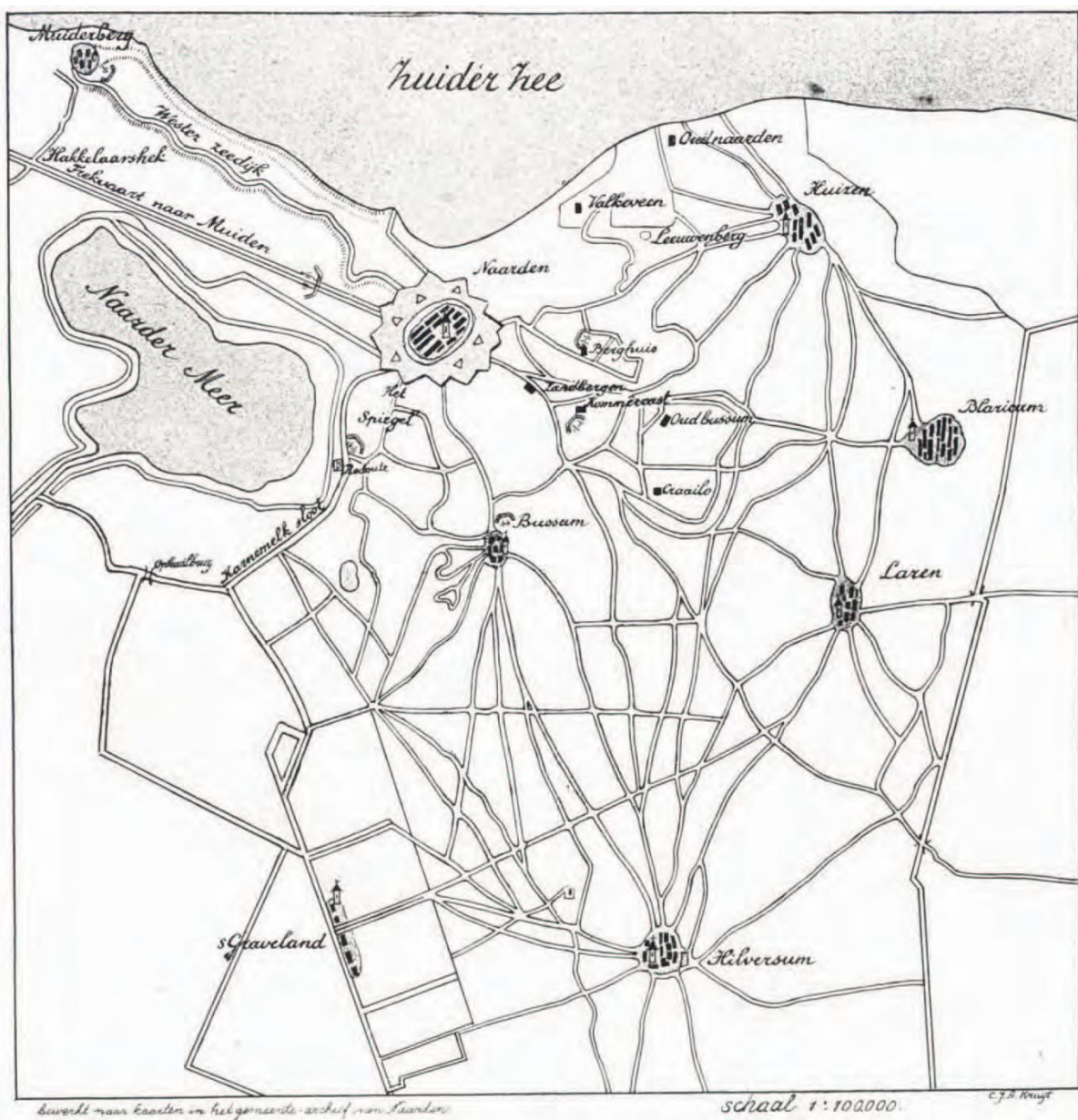
Commissaris van oorlog: de heer Ten Bosch

Eenheden

1e Bataljon, 1e Regiment Infanterie van Linie (350 man), luitenant-kolonel W. Grunebosch

Voormalige garde soldée (50 man), ritmeester Von Staedel

1 compagnie (18 onderofficieren en manschappen) met 2 veldstukken à 3 pond

Kaart van de omgeving van Naarden, gebaseerd op contemporaine kaarten.

Bijlage III: Samenstelling van het Belegeringskorps, d.d. 4 maart 1814

Staf

Oppperbevelhebber: generaal C.R.Th. baron Kraijenhoff

Aides-de-camp: kolonel Verveer en de luitenant Engelbert van Bevervoorde.

Ordonnans-officieren: kapiteins Van Sloten en Frijmersum, en de luitenant Taets van Amerongen

Chef van de geneeskundige dienst: Chirurgijn-majoor Benecken.

1^e sector (rechterleugel)

het gebied vanaf de Zuiderzee tot aan de Karnemelksloot; hoofdkwartier te 's-Graveland

Commandant: kolonel Van den Bosch.

Eenheden

3^e Bataljon Infanterie van Linie, luitenant-kolonel R. Bruce¹¹

13^e Bataljon Infanterie van Linie, luitenant-kolonel J. H. Siebers, later majoor J. B. Van Wintershoven¹²

Detachement van het eskadron van het 1^e Regiment Dragoniers, majoor Bisdom

Korps Vrijwillige Scherpschutters, kapitein Rooseboom

Een bataljon Nationale Garde van Amsterdam

Korps matrozen en mariniers, kaptitein-luitenant ter zee J. F. C. Waardenburg

Afdeling artillerie, majoor J. C. Michael

2^e sector (centrum)

het gebied vanaf de Karnemelksloot tot het Muider Zandpad, naast de trekvaart van Naarden op Muiden;

hoofdkwartier te Weesp

Commandant: kolonel Rittner.

Eenheden

Twee bataljons Nationale Garde van Amsterdam

Korps Burgerartillerie van Amsterdam, luitenant-kolonel A. Schippers;

Detachement van het 4^e Bataljon Artillerie, kapitein J. Obdam.

3^e sector (linkerleugel)

het gebied vanaf het Muider Zandpad tot aan de Zuiderzee; hoofdkwartier te Muiden

Commandant: majoor Kamps

Twee bataljons Nationale Garde van Amsterdam

Detachement van het 4^e Bataljon Artillerie, kapitein J.W. Sturler

Detachement van het 13^e Bataljon Infanterie van Linie

Opstelling der artillerie op 1 april 1814:

Op de batterij bij Berghuis: vier mortieren en vier houwitsers

Op de batterij bij Kommerrust: vijf houwitsers en drie 30-ponders

Op de batterij bij Bussum: vijf houwitsers en drie 24-ponders

Op de redoute bij de Karnemelksloot: twee houwitsers en een veldstuk

¹¹ Het voormalige 1^e Bataljon, 1^e Regiment Infanterie van Grunebosch (Vrijwilligers van Amsterdam).

¹² Het voormalige 5^e Bataljon Infanterie van Linie, samengesteld uit manschappen van het opgeheven 3^e Bataljon Regiment Infanterie van Grunebosch),

Bijlage IV: De schilder P.G. van Os

Pieter Gerardus van Os (geboren 8 oktober 1776 te 's-Gravenhage, overleden 28 maart 1839 te 's-Gravenhage) was een leerling van zijn vader, de schilder Jan van Os, die bekend was van zijn bloemstillevens en zeegezichten. Pieter van Os was een schilder van voornamelijk landschappen en vee. Toch heeft hij een verschillende etsen en schilderijen gemaakt met een militair onderwerp

Hij woonde eerst in Amsterdam, maar verhuisde in 1810 naar 's Graveland en Hilversum. In 1813 werd hij benoemd tot kapitein van de Landstorm van het Kanton Loosdrecht; in die hoedanigheid nam hij deel aan het beleg van Naarden.

Links: J.E. Marcus, portret van P.G. van Os, gedateerd april 1816.

Gedurende het beleg hield hij een soort getekend dagboek bij; de schetsen gebruikte hij later om een serie etsen en schilderijen over het beleg te maken. Dat hij een voorliefde had voor de kunst boven het krijgsgeweld blijkt uit het verslag van J.G. Matthes uit Harenkarspel, dat beschrijft dat Van Os en zijn eenheid "geen duit presteerden". Niettemin berichtte kolonel Van den Bosch "dat hij onafgebroken bewijzen gaf van bereidwilligheid tot alles wat slechts eenigzins den lande dienstbaar was". Overigens zette Van Os een punt achter zijn militaire carrière zodra Naarden door de Fransen werd overgegeven.

In 1816 maakte hij een schilderij over de aankomst van de kozakken in Utrecht, dat hij als geschenk aan tsaar Alexander I gaf. Als dank ontving hij een kostbare ring met een diamant; bijgevoegd was een brief van de graaf van Nesselrode, gedateerd 18 december 1824, waarin deze schreef dat de tsaar met het schilderij zeer ingenomen was. Het werk van P.G. van Os is onder meer te zien in het Rijksmuseum te Amsterdam en het museum Boymans van Beuningen te Rotterdam.

Links: "Voorpost der kozakken bij Naarden", 1813

Pagina 22;
boven: "De Slag bij Bergen, 1799"
onder: "Kozakkenvoorpost", 1813

“Aankomst der Kozakken te Utrecht, 28 november 1813”, 1816

“Het Beleg van Naarden”.
Dit is een uitgave van de vereniging “2^e Bataillon Grenadier Compagnie”, www.grenadiercompagnie.nl
Marc Geerdink-Schaftenaar, Julianadorp, 2005-2016
Bijgewerkt januari 2019